

LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS KANCELIARIJA
VIEŠOJO VALDYMO GRUPĖ

PAŽYMA

DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS BAUDŽIAMOJO KODEKSO (toliau - BK) 189 IR 216
STRAIPSNIŲ PAKEITIMO ĮSTATYMO IR LIETUVOS RESPUBLIKOS BAUDŽIAMOJO
PROCESO KODEKSO (toliau - BPK) 151 STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO
PROJEKTŲ (toliau kartu – Projektai)
(TAP NR. TAP-21-26; TAIS NR. 20-16169(2))

2021-01-26 Nr.
Vilnius

Projektų rengėja: Teisingumo ministerija.

Projektų tikslai:

1) įgyvendinti Europos Tarybos ekspertų komiteto dėl priemonių, nukreiptų kovai su pinigų plovimu bei teroristų finansavimu (toliau – MONEYVAL komitetas) pateiktas rekomendacijas, susijusias su baudžiamosios atsakomybės už pinigų plovimo nusikalstamas veikas ir procesinės prievartos priemonės – laikino nuosavybės apribojimo reglamentavimo tiriant pinigų plovimo nusikalstamas veikas tobulinimu;

2) pašalinti Europos Komisijos (toliau – EK) neoficialiame pranešime identifikuotas 2017 m. liepos 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos (ES) 2017/1371 dėl kovos su Sąjungos finansiniams interesams kenkiančiu sukčiavimu baudžiamosios teisės priemonėmis (toliau – Direktyva) įgyvendinimo spragas, siekiant išvengti galimos pažeidimo procedūros inicijavimo.

Dabartinė situacija: 2018 m. gruodžio mėnesį MONEYVAL komitetas, patvirtino 5-ojo tarpusavio vertinimo etapo ataskaitą, kurioje, be kita ko, pateikė rekomendacijas Lietuvai dėl baudžiamajame įstatyme ir kituose teisės aktuose įtvirtinto teisinio reguliavimo tobulinimo.

2020 m. rugpjūčio mėnesį Teisingumo ministerija gavo neoficialų EK paklausimą, susijusį su Direktyvos nuostatų perkėlimu į nacionalinę teisę. EK atkreipė dėmesį į Direktyvos ir nacionalinės teisės aktų nuostatų atitikties problemas.

Atlikusi MONEYVAL komiteto rekomendacijų, analizę, susipažinusi su užsienio šalių teisinio reglamentavimo pavyzdžiais, įvertinusi EK identifikuotas Direktyvos nuostatų perkėlimo į nacionalinę teisę spragas, pasikonsultavusi tiek su EK ekspertais, tiek su Generalinės prokuratūros atstovais, Teisingumo ministerija parengė atitinkamus Projektus.

Projektų esmė:

1. tikslinami BK 189 straipsnyje įtvirtintos nusikalstamos veikos sudėties požymiai, pagal kuriuos baudžiamoji atsakomybė kiltų ne tik tam, kuris įgijo, valdė, naudojosi arba realizavo turtą žinodamas, kad jis gautas nusikalstamu būdu, bet *ir tam, kuris minėtus veiksmus atliko turėdamas ir galėdamas žinoti, kad tas turtas gautas nusikalstamu būdu arba dalyvaudamas nusikalstamoje veikoje.*

2. tikslinami BK 216 straipsnyje įtvirtintos nusikalstamos veikos sudėties požymiai, pagal kuriuos pinigų plovimo nusikaltimu būtų laikomi ir tie atvejai, kai asmuo įgyja turtą, jį valdo ir

pan., siekdamas padėti kitam nusikalstamoje veikoje dalyvaujančiam asmeniui išvengti baudžiamosios atsakomybės.

3. tikslinamos BPK 151 straipsnio nuostatos, sudarant galimybę procesinės prievartos priemonę laikiną nuosavybės teisės apribojimą taikyti ir tiriant pinigų plovimo nusikalstamas veikas (*įtvirtinant galimybę neribotą skaičių kartų pratęsinėti laikino nuosavybės teisės apribojimo terminą ir dėl apysunkių nusikaltimų* (pagal galiojantį reguliavimą neribotai pratęsinėti galima tik sunkių ir labai sunkių nusikaltimų atveju)). Taip straipsnis papildomas nuostatomis, kuriomis užtikrinamas efektyvų šios procesinės prievartos priemonės taikymas tais atvejais, kai nuosavybės teisės apribojamos į turtą, kuris gali greitai sugesti ar prarasti savo vertę.

Derinimas: Projektai derinti su Generaline prokuratūra, Vidaus reikalų ministerija ir Policijos departamentu. Dėl Generalinės prokuratūros pastabos, į kurią neatsižvelgta, parengta derinimo pažyma (pateikiami argumentai vertintini kaip pakankamai neatsižvelgimui į pateiktą pastabą).

Atitikimas Vyriausybės programai: Rengėjų vertinimu Projektai neprieštarauja Aštuonioliktosios Vyriausybės programai.

Dalykinio vertinimo išvada: Įvertinę projektą dalykinių požiūriu teikiame šias pastabas:

1. Pabrėžtina, kad BK 189 ir 216 straipsnių pakeitimais yra siūloma esminiai išplėsti baudžiamąją atsakomybę kaltės požiūriu – t.y. numatyti baudžiamąją atsakomybę už veiką padarytą dėl neatsargumo už kurią dabartiniu metu galioja atsakomybė tik ją padarius (tiesiogine) tyčia. T.y., dabar asmuo, kuris įgijo, valdė, naudojosi arba realizavo turtą žinodamas, kad tas turtas gautas nusikalstamu būdu, baudžiamas bauda arba laisvės apribojimu, arba areštu, arba laisvės atėmimu iki 4 metų. Pagal siūlomus pakeitimus *absoliučiai tokia pati atsakomybė* asmeniui kils, jei jis *nežinojo* apie tokią turto kilmę tačiau turėjo ir galėjo žinoti.

Siūlomas pakeitimas kelia abejones eile aspektų:

Pirma, aiškinamajame rašte pagrindžiant šį pakeitimą yra apeliuojama į Direktyvos 3 straipsnio 2 dalį. Tačiau pabrėžtina, kad šį Direktyvos straipsnio dalis nustato valstybių narių galimybę (teisę) imtis tam tikrų reguliavimo veiksmų (nustatyti tam tikrą atsakomybę), o ne pareigą tai daryti. Todėl Lietuva, nustatydamą atitinkamą reguliavimą, pirmiausia turėtų pati įvertinti jo poreikį, proporcingumą bei kitus būtinus teisėkūrinius aspektus.

Antra, lydinčiuose dokumentuose nurodoma, kad sprendimo poveikio vertinimas nėra atliekamas, nes (kaip galima suprasti) rengėjų nuomone nei yra numatoma reglamentuoti iki tol nereglamentuotus santykius, nei iš esmės keičiamas teisinis reguliavimas. Manytume, kad šiuo atveju teisinio reguliavimo pokytis būtų ir yra traktuotinas kaip pakankamai esminis, nes numatoma baudžiamoji (t.y. *ultima ratio*!) atsakomybė už veiką, už kurią ligi šiol tokios atsakomybės numatyta nebuvo. Atsižvelgiant į tai siūlome atlikti numatomo sprendimo poveikio vertinimą.

Trečia, teisės teorijoje (o ir galiojančiame BK) veiksmai atlikti dėl neatsargumo yra traktuojami kaip mažiau pavojingi visuomenei, negu analogiški veiksmai atlikti tyčia, ir, atitinkamai, už juos paprastai numatoma lengvesnė atsakomybė. Siūlomu gi pakeitimu, išplečiant atsakomybės taikymo ribas, už veiką atliktą neatsargiai yra siūloma taikyti tą pačią atsakomybę kaip ir už veiką atliktą tyčia. Abejotina ar toks atsakomybių suluginimas už tyčinius ir neatsargius veiksmus gali būti laikomas pagrįstu.

Ketvirta, siūlomas keitimas, kaip jau minėta, išplečia teisinio reguliavimo apimtį (nustato naują draudimą ir baudimą). Pabrėžtina, kad Aštuonioliktoji Vyriausybė savo Programoje kelia dereguliacijos siekį ir naujo reguliavimo įvedimas kelia abejones taip pat ir šiuo aspektu.

2. Kaip jau minėta, BPK 151 pakeitimu yra siūloma įtvirtinti galimybę neribotą skaičių kartų pratęsinėti laikino nuosavybės teisės apribojimo terminą ir dėl apysunkių nusikaltimų (pagal

galiojantį reguliavimą tai galima tik sunkių ir labai sunkių nusikaltimų atveju). Šis siūlomas keitimas yra aiškinamas tuo, kad toks (neribotas) laikino nuosavybės teisės apribojimo termino tęsimas yra reikalingas tiriant pinigų plovimo nusikalstamas veikas.

Tačiau, pabrėžtina, kad tokia (neriboto tęsimo) galimybė yra siūloma nustatyti ne tik pinigų plovimo veikų atžvilgiu, bet visų apysunkių nusikaltimų atveju. Pagal BK 11 straipsnio 4 dalį apysunkis nusikaltimas yra tyčinis nusikaltimas, už kurį baudžiamajame įstatyme numatyta didžiausia bausmė viršija 3 metus laisvės atėmimo, bet neviršija 6 metų laisvės atėmimo, tad į šią apimtį patenka daugybė visokiausių kitų BK normų numatančių atsakomybę už įvairiausių nusikaltimus.

Pabrėžtina, kad teisė į nuosavybę yra viena esminių žmogaus teisių, saugoma tiek tarptautinių dokumentų, tiek ir Lietuvos Respublikos Konstitucijos. Bet kokie šios teisės ribojimai galimi tik esant rimtam pagrindui ir būtinam poreikiui. Jei sunkių ir labai sunkių nusikaltimų atveju toks neribojimas yra pagrindžiamas dideliu (itin dideliu) šių veikų pavojingumu visuomenei, tai (visų) apysunkių nusikaltimų atveju, manytume, reikalingas rimtesnis tokios galimybės (tęsti ribojimą neribotą skaičių kartų) įvertinimas ir argumentavimas.

Taip pat siūlome įvertinti Vyriausybės kanceliarijos Teisės grupės pastabas projektui.
Siūlome Projektus **teikti į Tarpinstitucinį pasitarimą.**

Patarėjas

Audrius Kasinskas